Sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijalausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 16.4.2018

HE 16/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajakorvaukset ja niiden maksatus valinnanvapausjärjestelmässä

Tuottajien korvaukset suoran valinnan palveluissa

• Maakunta maksaa jokaisesta sosiaali- ja terveyskeskukseen listautuneesta asiakkaasta kuukausittain vastuuaikaan sidotun kiinteän korvauksen (ns. kapitaatio). Korvausta painotetaan kansallisilla tarvetekijöillä, joita ovat asiakkaan ikä, sukupuoli, sairastavuus, työssäkäynti ja muut sosio-ekonomiset tekijät. Tämä tarkoittaa, että sote-keskuksille maksettavissa kapitaatiokorvauksissa voidaan esim. työterveyshuolto huomioida työssäkäynnin kautta välillisesti. Parhaillaan selvitetään työterveyshuoltoa koskevien tietojen laajemman hyödyntämisen mahdollisuutta, jolloin työterveyshuollon palvelut voitaisiin entistä tarkemmin huomioida myös kapitaatiokorvausten määrässä. Korvaus olisi siis asiakaskohtaisesti painotettu sen mukaan, mikä on yksilön tilastollinen todennäköisyys tarvita palveluja. Kapitaatiokorvauksiin on käytettävä vähintään 2/3 maakunnan sosiaali- ja terveyskeskuksiin osoittamasta määrärahasta.

• Vuosina 2022–2023 suunhoidon yksiköille maksetaan kuukausittain korvaus palveluja käyttävistä asiakkaista kansallisesti määritellyillä perusteilla. Vuosina 2022–2023 hoitojakson aikainen kiinteä korvaus (palvelupaketti) määräytyy yleisempien hoitotoimenpiteiden sisältöjen ja niiden kustannusten perusteella. Yleisimmät hoitotoimenpiteet ovat esimerkiksi tutkimus, iensairauksien hoito, omahoidon neuvonta ja paikkaushoito. Kiinteän korvauksen maksatus päättyy hoitojakson päättyessä. Hoitojakson pituus voi vaihdella riippuen asiakkaan tarpeesta. Kiinteän korvauksen lisäksi korvauksia voidaan maksaa suoritteiden perusteella. Suoritekorvauksia maksetaan hoidon tarpeen arvioinnin perusteella sellaisista hoitotoimenpiteistä, jotka tarvitaan kiinteään korvaukseen sisältyneiden hoitotoimenpiteiden lisäksi. Näitä voivat olla esimerkiksi juurihoidot, laajempien iensairauksien hoidot tai useiden hampaiden paikkaushoidot.

• Vuodesta 2024 alkaen maakunta maksaa suunhoidon yksiköille jokaisesta yksikköön listautuneesta asiakkaasta kapitaatiokorvauksen. Korvausta painotetaan kansallisilla tarvetekijöillä, joita ovat asukkaan ikä, sukupuoli, sairastavuus ja sosio-ekonomiset tekijät. Kapitaatiokorvauksiin on käytettävä vähintään puolet suunhoidon yksiköihin osoitetusta määrärahasta.

• Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) valmistelee kapitaatiossa käytettäville tarvetekijöille kansalliset painokertoimet. THL työstää kokonaisuutta parhaillaan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kerää kustannuksiin vaikuttavien tekijöiden tunnistamiseen ja painokertoimien arvioimiseen tarvittavat tutkimusaineistot sekä tekee tutkimuksen perusteella valinnanvapauslakiesityksessä luetelluista tarvetekijöistä ehdotuksen, jonka perusteella tarvetekijät sekä niiden kertoimet vahvistetaan valtioneuvoston asetuksella.

• Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen keräämä aineisto ei välttämättä kata kaikilta osin koko Suomen väestöä vaan kyse on riittävän edustavasta joukosta, jolla painokertoimet saadaan luotettavasti arvioitua. Samankaltaisella menettelyllä eli THL:n yksilötason aineistoon ja siitä tehtyyn tutkimukseen perustuen valtio maksaa nykyisin kunnille valtionosuudet sote-palveluiden järjestämiseksi.

• Tarvetekijöinä ei käytetä kansalaisten yksityiskohtaisia sairauskertomustietoja vaan esimerkiksi tietoja ihmisten terveydestä saadaan Kansaneläkelaitoksen erityiskorvattavien lääkkeiden rekisteristä.

• Tarvetekijöitä ja niiden painottamista tarvitaan, jotta sote-keskusten kilpailu asiakkaista koituisi tasapuolisesti kaikkien asiakkaiden hyödyksi. On tärkeää, että kaikista asiakkaista pyritään tekemään sote-keskuksen näkökulmasta kustannusriskiltään mahdollisimman samanlaisia. Koska asiakkaiden odotettavissa oleva sote-keskusten palvelunkäyttö ei ole kaikille sama, saattaisi sote-keskusten välinen kilpailu muutoin suuntautua kilpailuun edullisemmista asiakkaista. Painotuksella varmistetaan mahdollisimman pitkälle kaikille samat edellytykset valinnanvapauteen sairastamisen määrästä riippumatta.

• Jotta Kela pystyy maksamaan sote-keskuksille valinnanvapauslakiesityksen tarkoittaman kiinteän korvauksen, on tieto tarvetekijöistä oltava saatavilla jokaisesta asiakkaasta. Kela maksaa tuottajille kapitaatiokorvauksen koottuna.

• Maakunta voi päättää toimenpiteistä tai palveluista, joista suoran valinnan palveluntuottajille maksetaan suoriteperusteinen korvaus. Myös suoriteperusteisen korvauskäytännön on tuettava yleisiä sosiaali- ja terveyspoliittisia tavoitteita. Suoriteperusteiset korvaukset soveltuvat esimerkiksi ennaltaehkäiseviin toimiin kuten rokotuksiin. Samoin maakunta halutessaan voi kehittää menettelyn, jossa maakunta osittain tulee vastaan yksittäisissä ja kertaluonteisissa poikkeuksellisen suurten kustannusten tapauksissa.

• Suun terveydenhuollossa käytettävien suoriteperusteisten korvausten osalta noudatetaan valtakunnallisia korvausperusteita.

• Maakunta voi asettaa suoran valinnan palvelun tuottajalle korvausten perusteiksi palvelujen laatuun, kustannustehokkuuteen ja vaikuttavuuteen tai maakunnan asettamiin muihin tavoitteisiin liittyviä mittareita ja perusteita. Maakunta voi maksaa sen etukäteen määrittelemien perusteiden täyttymisestä kannustinperusteisia palkkioita tai alentaa tuottajille maksettavia kannustinperusteisia osia, jos perusteet eivät täyty. Esimerkiksi puutteellinen laatu tai liiallinen erikoissairaanhoitoon lähettäminen voisivat olla perusteina.

• Maakunta voi käyttää myös kannustinjärjestelyjä, joissa koko palveluketjussa saatuja kustannushyötyjä jaetaan suoran valinnan palvelun tuottajien ja maakunnan välillä edellyttäen, että laadulliset ja muut kriteerit täyttyvät.

• Maakunta ja palvelun tuottaja voivat myös sopia palvelun tuottajalle maksettavista muista korvauksista, joiden avulla maakunta voi ottaa huomioon oman alueensa erityispiirteitä, kuten asukastiheydessä, syrjäisyydessä ja muissa vastaavissa olosuhteissa ilmenevät erilaiset paikalliset olosuhteet.

• Maakunta voi myös alentaa korvauksia tai pidättäytyä korvausten maksamisesta palveluntuottajan virheen perusteella. Tällainen virhe voisi olla esim. se, että tuottaja ei noudata lain velvoitteita, maakunnan asettamia ehtoja tai sopimusta.

• Asiakkaan valitessa muun kuin kotimaakuntansa alueella sijaitsevan sote-keskuksen tai suunhoidon yksikön, korvauksen tuottajalle maksaa kotimaakunta, mikäli kotimaakunnan ja palveluntuottajan välillä on sopimus, joka kattaa myös asiakkaan valitseman sote-keskuksen tai suunhoidon yksikön. Mikäli sopimusta asiakkaan valitsemasta yksiköstä ei ole, niin korvauksen maksaa tuottajalle sijaintimaakunta ja kotimaakunta korvaa kustannukset sijaintimaakunnalle. Tällöin rahaliikenne kulkee maakuntien välillä.

• Asiakkaan käyttäessä kiireellisesti tai väliaikaisesti muun kuin valitsemansa sote-keskuksen tai suunhoidon palveluja, palvelujen käytön toiselle sote-keskustuottajalle tai suunhoidon yksikölle korvaa asiakkaan valitsema oma (päävastuullinen) suoran valinnan palvelujentuottaja.

Korvaukset asiakassetelipalvelujen tuottajille

• Asiakassetelipalvelujen tuotteistus mukaan lukien palvelujen yksityiskohtainen sisältö, ehdot ja setelin arvo olisivat maakunnan liikelaitoksen päätettävissä maakunnan määrittämien yleisten perusteiden mukaisesti.

• Maakunnan liikelaitos korvaa palvelun tuottajalle maakunnan liikelaitoksen ennalta määräämään arvoon asti kustannukset palveluista, jotka asiakas on saanut maakunnan liikelaitoksen myöntämällä asiakassetelillä.

• Maakunnan liikelaitoksen maksaman korvauksen olisi oltava samasta palvelukokonaisuudesta eri palveluntuottajille samansuuruinen.

• Asiakassetelistä maksettaviin korvauksiin voidaan liittää kannustinperusteinen osuus, jonka palvelun tuottaja saa maakunnan etukäteen määrittelemien palvelun laadun ja onnistumisen kriteerit perusteella.

• Asiakas maksaisi asiakassetelillä annettavasta palvelusta mahdollisen asiakasmaksulain mukaisen asiakasmaksun maakunnalle. Asiakassetelipalvelun tuottaja ei saisi periä asiakkaalta maksuja asiakassetelillä annetuista palveluista.

Korvaukset henkilökohtaisen budjetin palvelujen tuottajille

• Henkilökohtainen budjetti on maksusitoumus, joka on tarkoitettu henkilön palvelujen ja tuen yksilölliseen järjestämiseen. Henkilökohtainen budjetti muodostetaan palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman perusteella. Henkilökohtaisen budjetin suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon eri palvelujen käyttötarve ja se, mitä palvelujen tuottaminen maakunnan liikelaitoksessa maksaisi.

• Maakunnan liikelaitos korvaa palveluntuottajalle maakunnan liikelaitoksen ennalta määräämään arvoon asti kustannukset palveluista, joita asiakas saa henkilökohtaisella budjetilla. Korvaus maksetaan suoraan asiakkaan valitsemille tuottajille eikä rahana budjetin saajalle.

• Asiakas vastaisi itse palveluntuottajalle niiden palvelujen kustannuksista, jotka eivät sisälly henkilökohtaista budjettia koskevaan asiakassuunnitelmaan.

Maakuntien liikelaitosten sosiaali- ja terveyspalveluista maksettavat korvaukset

• Asiakkaan valitessa kotimaakunnan liikelaitoksen ja käyttäessään erilaisissa (mm. elektiivisissä leikkauksissa) tätä liikelaitosta, kotimaakunta maksaa korvauksen palveluista omalle liikelaitokselleen. Itsehallinnollinen maakunta päättää miten se oman sisäisen rahaliikenteensä organisoi, ts. onko liikelaitoksen rahoitus ns. budjettirahoitusta vai rahoitetaanko liikelaitosta jollakin muulla periaatteella.

• Jos asiakas asuu tai oleskelee väliaikaisesti valitsemansa maakunnan liikelaitoksen sijaintikunnan ulkopuolella tai hän käyttää kiireellisiä palveluja tai kiireettömän hoidon palvelut tuottaa toisen maakunnan liikelaitos, palvelut korvaa asiakkaan kotimaakunta. Tällöin rahaliikenne kulkee ensisijaisesti maakuntien liikelaitosten välillä, elleivät itsehallinnolliset maakunnat keskenään muuta sovi.

• Asiakkaan valitessa kotimaakuntansa ulkopuolisen maakunnan liikelaitoksen (tai sen myöntämän asiakasetelin/henkilökohtaisen budjetin tuottajan) palvelujensa tuottajaksi, tällöin asiakkaan kotimaakunta korvaa asiakkaasta aiheutuneet kustannukset asiakkaan valitsemalle maakunnalle. Korvaus voi kulkea joko kotimaakunnan ja toisen maakunnan välillä tai ko. maakuntien liikelaitosten välillä. Lopullisen ratkaisun maakuntien rahaliikenteen organisoinnista tekevät itsehallinnolliset maakunnat.

• Asiakkaan valitessa kotimaakuntansa ulkopuolisen maakunnan liikelaitoksen palvelujensa tuottajaksi, valinta ei kuitenkaan koske esimerkiksi koulu- tai opiskeluterveydenhuoltoa, lastensuojelun palveluja tai tahdosta riippumatonta hoitoa ja huoltoa.

• Asiakkaan käyttäessä keskittyjä palveluja, palvelut korvaa asiakkaan kotimaakunta. Näissä tilanteissa rahaliikenne kulkee ensisijaisesti maakuntien liikelaitosten välillä, elleivät itsehallinnolliset maakunnat keskenään muutoin sovi tai ellei maksuista ole muutoin laissa tai asetuksissa säännelty.

Rajat ylittävät palvelut

• Asiakas käyttää valtakunnan rajat ylittäviä palveluja. Maiden rajat ylittävistä tapauksista säädetään laissa rajat ylittävästä terveydenhuollosta (ns. raja-laki).